

Πειραιϊκό Ορόσημο

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ»

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ: 5702

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου

“ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ”

Αλκιβιάδου 229, 185 36 Πειραιάς

Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς, Τηλ. 210-4060000

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ANNA ΠΑΤΕΣΤΗ

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

(Ακτή Μοντσοπούλου 44, 185 36 Πειραιάς Τηλ.: 210-4533435)

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.

Κολοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΤΗΛ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

Διανέμεται ΔΩΡΕΑΝ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή (ολική, μερική, περιληπτική, κατά παράφραση ή διασκευή απόδοσης) του περιεχομένου του περιοδικού με οποιονδήποτε τρόπο (μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογραφήσεως ή άλλο), χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:	ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
Α΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:	ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΡ
Β΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:	ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΡΤΕΜΑΚΗΣ
Γ΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:	ANNA ΠΑΤΕΣΤΗ
ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:	ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ-ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΟΥΤΑΣ
ΟΙΚΟΝ. ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ:	ΑΡΧΟΝΤΟΥΛΑ ΑΝΔΡΕΑΔΗ
ΥΠΕΥΘ. ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ	
& ΔΗΜΟΣ. ΣΧΕΣΕΩΝ:	ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ
ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ:	ΜΙΧΑΛΗΣ ΒΛΑΜΟΣ
	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΑΡΑΚΑΝΗΣ
	ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΠΟΥΔΙΕΡΗ
	ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Ετήσιες συνδρομές Μελών και πάσης φύσεως έκτακτες οικονομικές εισφορές Μελών και Φίλων του Συλλόγου μπορούν να κατατεθούν και στο Λογαριασμό 071/296045-13 της Εθνικής Τράπεζας

ΕΞΟΦΥΛΛΟ:

Η αίθουσα με τις Καρυάτιδες του Ερεχθείου (από το νέο Μουσείο της Ακρόπολης). Τα αγάλματα αυτά, τα οποία θαναμάζει όλος ο κόσμος, έχουν φωτογραφηθεί κατ' αυτόν τον τρόπο για να προβληθεί ιδιαίτερα η πολύπλοκη κόμμωσή τους, με τα πλούσια μαλλιά να μαζεύνονται στην πλάτη σε χονδρές πλεξούδες.

ΤΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΖΕΑΣ

ΠΑΙΝΕΤΗ η πρωτοβουλία για την αξιοποίηση του Αρχαίου Θεάτρου της Ζέας και του περιβάλλοντος το Αρχαιολογικό Μουσείο χώρου με την οργάνωση πνευματικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων και με στόχο τη δημιουργία ενός ετήσιου “φεστιβάλ”. Εγγράφεται, πράγματι, στο ενεργητικό της Δημοτικής Αρχής, της διεύθυνσης του τοπικού Αρχαιολογικού Μουσείου και της ΔΕΠΑΠ το ξεκίνημα της προσπάθειας αυτής με το τριήμερο “Φεστιβάλ Ζέας 2009”, από 6 έως 8 Ιουλίου, “σε ένα χώρο - όπως τόνισε ο δήμαρχος κ. Παναγ. Φασούλας, στην ομιλία του κατά την εναρκτήρια εκδήλωση - ιδιαίτερα φορτισμένο με ιστορικές μνήμες και παρακαταθήκες, που δείχνουν ότι ο Πειραιάς και η ιστορία του έρχονται από το χθες, λειτουργούν στο σήμερα και σηματοδοτούν το αύριο”.

• ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ του “Φεστιβάλ 2009” περιλάμβανε συναυλία της “Καμεράτα” (ορχήστρας του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών) υπό τη διεύθυνση του διακεκριμένου μαέστρου Νίκου Χριστοδούλου και με την εξαίρετη σοπράνο Λένια Ζαφειροπούλου, με έργα W.A. Mozart, Ottorino Respighi, Πίτερ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι, Νίκου Σκαλκώτα και Μίκη Θεοδωράκη - σε υποδειγματικές εκτελέσεις που άφησαν τις καλύτερες εντυπώσεις - (6.7.2009) και δύο ακόμη εκδηλώσεις, αφιερωμένες στην αρχαία τραγωδία (7.7.09) και τον σκηνοθέτη Δημήτρη Ροντήρη και το “Πειραικό Θέατρο” (8.7.09). Στην εκδήλωση για την αρχαία τραγωδία, εκτός από τις ομιλίες των πανεπιστημιακών καθηγητών κ. Χαράς Μπακονικόλα, Τζένης Αρσένη και του κ. Γεράσιμου Χρυσάφη, παρουσιάστηκαν, στον χώρο του Αρχαίου Θεάτρου της Ζέας οι “Πέρσες”, του Αισχύλου σε παράσταση με μορφή θεατρικού αναλογίου. Και στην εκδήλωση για τον Δημήτρη Ροντήρη περιλαμβάνονταν ομιλίες του θεατρικού κριτικού κ. Κώστα Γεωργουσόπουλου με εμπειριστασμένη ανάλυση της σκηνοθετικής μεθόδου του Δημ. Ροντήρη και της πανεπιστημιακού κ. Κατερίνας Αρβανίτη με θέμα την παράσταση των “Περσών” σε σκηνοθεσία Δ. Ροντήρη, στη Ρωμαϊκή αίθουσα του Αρχαιολογικού Μουσείου - και μετά, στον χώρο του Αρχαίου Θεάτρου προβολή της κινηματογραφικής ταινίας - ντοκουμέντου του Β.Β.Κ. “Ηλέκτρα” του Σοφοκλή, σε σκηνοθεσία Δημ. Ροντήρη, ανάγνωση της “Μήδειας” του Ευριπίδη, σε σκηνοθεσία Κατερίνας Ευαγγελάτου και μουσική παρέμβαση - ρεσιτάλ του Αρσέν Τερτατσσιάν με σολο μαρίμπα.

• ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ υψηλού ποιοτικού επιπέδου που ανατάραξαν κάπως το “τέλμα” της ισχνής, άλλωστε, τον τελευταίο καιρό τοπικής πολιτιστικής ζωής. Και που θέλουμε να πιστεύουμε ότι θα έχουν συνέχεια, ώστε το “Φεστιβάλ Ζέας” να μετατραπεί - όπως υπογραμμίστηκε - σε “θεσμική πολιτιστική παρέμβαση της πόλης”.

Η ΑΠΟΨΗ ΜΑΣ

Η ποιότητα ζωής στην πόλη

ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρου του Συλλόγου

"Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά"

Ο τρόπος ανάπτυξης των μεγάλων πόλεων στην Ελλάδα, ιδιαίτερα στη δεκαετία του 1960, έγινε, στην ουσία, χωρίς σχέδιο και με πολλές στρεβλώσεις. Αλλά και στα χρόνια που ακολούθησαν οι παρεμβάσεις που έγιναν, από κυβερνήσεις και Τοπική Αυτοδιοίκηση, στο αστικό περιβάλλον, αν εξαιρέσουμε εκείνες των Ολυμπιακών αγώνων, ήταν άτολμες και χωρίς ενιαία κατεύθυνση. Τα αποτελέσματα τα βιώνουμε όλοι σήμερα. Τα προβλήματα έγιναν περισσότερο πολύπλοκα και η λύση τους απαιτεί πλέον ριζικές τομές αλλά και υπέρογκες δαπάνες. Υπάρχουν βέβαια και προβλήματα που έχουν ανεπίστρεπτο χαρακτήρα, όπως είναι η πυκνότητα της δόμησης. Ακόμη όμως και σε αυτές τις συνθήκες δεν έγιναν αυτά που μπορούσαν να γίνουν.

Κυκλοφοριακό, απορρίμματα, έλλειψη χώρων στάθμευσης, ρύπανση της ατμόσφαιρας και της θάλασσας, πεπαλαιωμένα δίκτυα ενέργειας, νερού, επικοινωνιών, έλλειψη κτηριακών υποδομών για σχολεία, ανεπαρκή νοσοκομεία, ελάχιστο πράσινο, συνιστούν ένα μπλεγμένο κουβάρι προβλημάτων που επηρεάζουν την καθημερινή ζωή των πολιτών.

Δεν είναι δυνατόν να συζητάμε π.χ. επί είκοσι και πλέον χρόνια, για τη διαχείριση των σκουπιδιών, χωρίς αποτέλεσμα. Αυτό και μόνο δείχνει μια ανικανότητα όλων των εμπλεκόμενων φορέων να βρουν και να υλοποιήσουν μια βιώσιμη και με

προοπτική, λύση.

Ο Πειραιάς, δυστυχώς εδώ και χρόνια έχει εγκαταλειφθεί από τις κυβερνήσεις. Ενώ είναι μια πόλη με στρατηγική σημασία για τη χώρα, λόγω της δεσπόζουσας θέσης που κατέχει το λιμάνι στην εθνική οικο-

Η συννύπαρξη αρχαίας και νεότερης πόλης θα δώσει μια νέα διάσταση στην ποιότητα ζωής των κατοίκων του Πειραιά και ταυτόχρονα η πόλη θα πάρει τη θέση που της αξίζει στον ελληνικό τουριστικό χάρτη με πολλαπλό όφελος για όλους.

νομία, δεν αντιμετωπίζεται σαν τέτοια. Απουσιάζει σχεδόν πάντα από τους κεντρικούς σχεδιασμούς. Αν συνυπολογίσουμε σε αυτά και το μεγάλο πρόβλημα ανεργίας, τότε τα πράγματα δεν είναι καθόλου καλά. Κατά την άποψή μου μια λύση υπάρχει. Απαιτείται ένα συγκεκριμένο μακρόπνοο πρόγραμμα και σχέδιο που να είναι υλοποιήσιμο άμεσα και να βγάλει την πόλη από τη μακρόχρονη κρίση. Αυτό όμως πρέπει να είναι απόρροια μιας συμφωνίας κυβέρνησης, πολιτικών κομμάτων και φορέων της πόλης. Ένα τέτοιο σχέδιο πρέπει να είναι πλήρως κοστολογημένο και με προσδιορισμέ-

νη την εξεύρεση των οικονομικών πόρων. Μόνον έτσι θα έχει πιθανότητα επιτυχίας.

Από την άλλη μεριά και οι πολίτες έχουν μερίδιο ευθύνης για το μέλλον της πόλης. Πρέπει να βελτιώσουμε αποφασιστικά την καταναλωτική μας κουλτούρα, να μεταβάλλουμε τα πρότυπα και την καθημερινή συμπεριφορά μας, εάν θέλουμε να γίνει η ζωή μας στην πόλη βιώσιμη.

Ποιότητα ζωής στην πόλη δε νοείται, χωρίς ο σύγχρονος άνθρωπος να μπορεί να απολαμβάνει όλα τα αγαθά του πολιτισμού και να γεμίζει με περιεχόμενο τη ζωή του. Γι' αυτό και έχει μεγάλη σημασία η πολιτιστική ανάπτυξη και η άνθηση της πνευματικής κίνησης σε μια πόλη. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η προσπάθεια και ο αγώνας που κάνει ο Σύλλογος Φίλων Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά για την ανάδειξη και την αξιοποίηση όλων των αρχαιολογικών χώρων, την ανάπλαση ευρύτερων περιοχών και την προσέλκυση όλο και περισσότερων επισκεπτών στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά. Η συννύπαρξη αρχαίας και νεότερης πόλης θα δώσει μια νέα διάσταση στην ποιότητα ζωής των κατοίκων του Πειραιά και ταυτόχρονα η πόλη θα πάρει τη θέση που της αξίζει στον ελληνικό τουριστικό χάρτη με πολλαπλό όφελος για όλους.

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Ένας νέος ισχυρός “πόλος έλξεως” προστέθηκε στο δυναμικό της ελληνικής πρωτεύουσας, όπως αποδεικνύουν οι χιλιάδες επισκέπτες του.

ΧΡΕΙΑΣΤΗΚΕ να περάσουν 25 ολόκληρα χρόνια από τότε που τέθηκε για πρώτη φορά ο “στόχος” της δημιουργίας του νέου Μουσείου της Ακρόπολης για να φτάσουμε στο σημερινό ευχάριστο αποτέλεσμα. Χρειάστηκαν επίμονες προσπάθειες, επιμονή και υπομονή. Και μεσολάβησαν χρονοβόρες διαδικασίες που οπωσδήποτε καθυστέρησαν την πραγμάτωση του έργου. Αλλά αυτά δεν έχουν πια σημασία. Το όραμα πολλών έγινε πραγματικότητα. Και το νέο Μουσείο της Ακρόπολης εγκαινιάστηκε με κάθε επισημότητα το βράδυ της 20ης Ιουνίου 2009. Ήδη, το χαίρονται όλοι. Έλληνες και ξένοι. Χιλιάδες είναι καθημερινά οι επισκέπτες του. Και το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι στο δυναμικό της ελληνικής πρωτεύουσας προστέθηκε ένας νέος ισχυρός «πόλος έλξεως».

• ΤΟ ΕΡΓΟ ολοκληρώθηκε. Και οι πολλοί λόγοι περιττεύουν. Πρέπει όμως να υπογραμμιστεί ότι το Μουσείο αυτό είναι έργο όλων, άσχετα από πολιτικές ή κομματικές τοποθετήσεις. Δεν έχει σημασία ότι βαραίνει περισσότερο η συμβολή του Κωνσταντίνου Καραμανλή, που αμέσως σχεδόν μετά τη μεταπολίτευση έθεσε τον “στόχο” για τη δημιουργία του και - κυρίως - της Μελίνας Μερκούρη, που ως υπουργός Πολιτισμού ενστερνίστηκε με πάθος την ιδέα και με την επιμονή της προώθησε την όλη προσπάθεια για την ανέγερση του κτηρίου, έστω κι αν αυτή υλοποιήθηκε μετά τον θάνατό της. Οι μετέπειτα υπουργοί Πολιτισμού όλων των κυβερνήσεων συνέβαλαν στην πραγμάτωση του έργου. Στη Μελίνα όμως οφείλεται - και δεν πρέπει να το ξεχνάμε - η σύνδεση του νέου Μουσείου με την προβολή για πρώτη φορά, σε διεθνή πλαίσια, του αιτήματος για την επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα, που είχαν διαρπαγεί από τον

Έλγιν. Το αίτημα αυτό προβάλλεται έντονα και σήμερα - και δεν πρέπει να πάψει να προβάλεται. Διότι τα αριστουργήματα αυτά της αρχαίας τέχνης δεν έχουν πλέον θέση σε ξένη γη. Ας το κατανοήσουν οι πάντες και - κυρίως - οι Βρετανοί.

• ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ότι το Μουσείο αυτό βρίσκεται κάτω από τον Ιερό Βράχο επιτρέπει στον επισκέπτη του, πέρα από τις μοναδικές στιγμές καλλιτεχνικής πληρότητας και ψυχικής ευφροσύνης που του προσφέρει η περιήγησή του, να επιστρέφει νοερά στην ανεπανάληπτη άνοιξη της Αθήνας των κλασικών χρόνων και να συνδέει το κλέος των αρχαίων καιρών με τη σημερινή Ελλάδα, που απέδειξε ότι, παρά τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει, μπορεί να επιτύχει, εφόσον θέλει, θαύματα. Κι ένα απ’ αυτά είναι το νέο Μουσείο της Ακρόπολης που εύστοχα χαρακτηρίστηκε ως “έργο διαχρονικής ελληνικής περηφάνειας”.

Νέοι ιππείς (από τον 31ο λίθο της βόρειας πλευράς της ζωφόρου του Παρθενώνα)

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

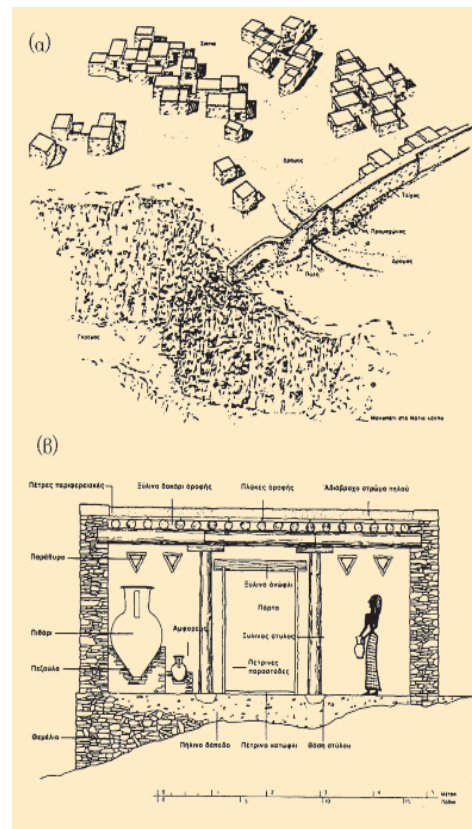
ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΠΙΤΙ

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ
Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

Σε αντίθεση με τις βασιλικές πόλεις της Ανατολής και της Κρήτης της εποχής του χαλκού, τις παλαιές ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και τις σύγχρονες μεγαλουπόλεις, την όψη της αρχαίας - όπως και της μεσαιωνικής - πόλης δεν χαρακτηρίζουν τα ανάκτορα των ηγεμόνων, οι προσόψεις των πλουσίων σπιτιών, τα μέγαρα των γραφείων, και των πολυκαταστημάτων, αλλά η μεγαλοπρέπεια των ναών. Ως προς δε τον ιδιωτικό χώρο, η έμφαση δίνεται περισσότερο στον πολεοδομικό σχεδιασμό και λιγότερο στην αρχιτεκτονική μορφή των σπιτιών. Αυτή δεν θα αποτελέσει αντικείμενο ενδιαφέροντος πριν από τον 4ο αιώνα, τον αιώνα ακριβώς της παρακμής του κοινοτικού πνεύματος της αρχαίας πόλης, όταν - όπως υπερβάλλοντας λέει ο Δημοσθένης (3. 25) - η πολυτέλεια από τους ναούς μεταφέρθηκε στον ιδιωτικό χώρο.

Η προϊστορία της κλασσικής κατοικίας. Οι άνθρωποι (ακόμη και οι νομάδες), όπως τα ποντίκια, χρειάζονται για να ζήσουν ένα δικό τους κλειστό χώρο. Από την προϊστορική καλύβα έως τη ρωμαϊκή έπαυλη ή τη σύγχρονη πολυκατοικία, βασικός σκοπός του σπιτιού είναι να προσφέρει το προστατευτικό κέλυφος, στη μορφή και στο μέγεθός του οποίου συνεπώς αντανakλώνται κάθε φορά το μέγεθος και οι βιοτικές, ιδεολογικές κ.λπ., ανάγκες και δυνατότητες της ανθρωπίνης οικογένειας. Τα πρώτα σπίτια που συναντάμε στον Ελλαδικό χώρο μετά την καταστροφή του μυκηναϊκού κόσμου, από τον 10ο έως και τον 8ο αι. π.Χ., είναι στην κάτωψη ελλειψοειδή, αψιδωτά ή ορθογώνια, στην κατα-

σκευή εξαιρετικά λιτά, περιορισμένα στα απολύτως απαραίτητα, με ένα ή το πολύ δύο δωμάτια. Τους οικισμούς (με εξαίρεση την Κρήτη) αποτελούν σπίτια μεμονωμένα ή σπανιότερα οργανωμένα σε μικρές ομάδες, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζουν τα μακρόστενα (τα παλαιότερα ήταν αψιδωτά) "παλάτια" της τοπικής βασιλικής δυναστείας. Στον γεωμετρικό οικισμό της Ζαγοράς της Άνδρου, σε κάθε οικογένεια αντιστοιχούσε κατά κανόνα ένα αρκετά άνετο δωμάτιο, 15-50μ² (εικ. 1). Η πόρτα άνοιγε στο νοτιά, στον άξονά της και στη μέση του δωματίου υπήρχε η εστία και γύρω στους τρεις τοίχους ένα συνεχές θρανίο που χρησίμευε ως βάση για τα - συχνά διακοσμημένα-

1. Αποκατάσταση του οικισμού και οικίας του 7ου αι. στη Ζαγορά Άνδρου

2. Ξενύχτης που κτυπά να του ανοίξουν την αύλειον θύραν

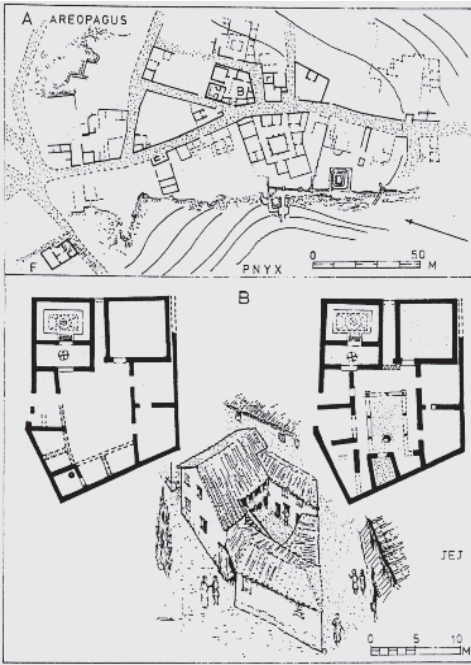
3. Αναπαράσταση ανδρώνος

χώρο συμπλήρωνε η αυλή μπροστά στο σπίτι. Λίγα είναι τα σπίτια με περισσότερα δωμάτια, ανάμεσα στα οποία ξεχώριζε, η λεγόμενη κατοικία του τοπικού άρχοντα, με αυλή και τρία δωμάτια που είχαν πρόσοψη στην αγορά.

Η αλλαγή στην αντίληψη αυτού του απλού οικογενειακού κελύφους, που πραγματοποιείται τον 7ο αι. παντού (ακόμη και σε μικρότερους οικισμούς, όπως π.χ. η Ζαγορά και η Θήρα), με την προσθήκη ενός δωματίου συγκέντρωσης και συζήτησης, του ανδρώνος, σηματοδοτεί μια κοσμοϊστορική αλλαγή στο πολιτικό επίπεδο: τη γένεση της πόλεως των ελεύθερων και ίσων απέναντι στο νόμο πολιτών. Στο νέο αυτόν κόσμο, η ενασχόληση με τα κοινά επεκτείνεται από το δημόσιο χώρο της αγοράς, όπου η κοινότητα των πολιτών νομοθετεί και λαμβάνει τις πολιτικές αποφάσεις, στον ιδιωτικό χώρο, μπαίνει με τον ανδρώνος μέσα στο κάθε σπίτι, όπου η πολιτική συζήτηση έχει κεντρική θέση. Είναι η εποχή που οι νόμοι (Δράκων, Ζάλευκος κ.λπ.) και οι ηθικές αξίες (βλ. τους Επτά Σοφούς) γίνονται πλέον κοινό κτήμα και η λατρεία ασκείται από όλη την κοινότητα στο βωμό μπροστά στο ναό του θεού (Hofner).

Το κλασσικό ελληνικό σπίτι - ακόμη και το πλουσιόσπιτο - είναι ένα εξωτερικά πολύ λιτό, ισόγειο ή συχνά διώροφο κτήριο, χωρίς αισθητικές απαιτήσεις, με συνήθως μία μόνο εξώθυρα χωρίς εξωτερικό διάκοσμο, και - όπου αυτό επιτρέπεται - λίγα, μικρά και ψηλά τοποθετημένα παράθυρα που λειτουργούν περισσότερα σαν φεγγίτες. Ως κύριο σκοπό έχει όχι την επίδειξη αλλά την απομόνωση της οικογένειας από τον εξωτερικό κόσμο. Το βασικό χαρακτηριστικό αυτού του εσωστρεφούς σπιτιού, επιβεβλημένο από τις μεσογειακές κλιματολογικές συνθήκες και τις απαιτήσεις μιας βασικά ανδροκρατούμενης κοινωνίας, είναι η εσωτερική αυλή, γύρω από την οποία οργανώνονται όλοι οι χώροι και μέσω της οποίας επικοινωνούν και φωτίζο-

νται τα γύρω δωμάτια, τα οποία μπορεί να καλύπτουν τις δύο, τρεις ή και τις τέσσερις πλευρές της. Η αυλή είναι προσπελάσιμη από τη μοναδική είσοδο (την *αύλειον θύραν*), κατευθείαν ή μέσω ενός μικρού διαδρόμου (*πρόθυρον*), στην άλλη άκρη του οποίου καμιά φορά υπάρχει μια δεύτερη εσωτερική θύρα (*μέταυλον*). (εικ. 2). Μία ή περισσότερες ξύλινες κιονοστοιχίες, η ανοιχτή στοά (*παστάδα*) της πρόσοψης του κυρίως δωματίου (του *οίκου*) και ενδεχομένως η στεγασμένη συνέχεια του διαδρόμου της εισόδου, παρέχουν προστασία από τη βροχή και τον ήλιο στην οικογένεια που περνά εδώ το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας, καθώς στην αυλή ασκούνται οι ποικίλες οικιακές δραστηριότητες: εδώ βρίσκεται ο βωμός του Ερκείου Διός, το πηγάδι ή η στέρνα, ενδεχομένως ο φούρνος κ.λπ. Τα δύο βασικά διαμερίσματα του σπιτιού είναι ο *οίκος* και ο *ανδρώνος* ή - όπως, τηρουμένων των αναλογιών, θα λέγαμε σήμερα - το *leaving room* και το *σαλόνι*. Σ' αυτά εκφράζεται η θέληση για σαφή διάκριση του ιδιωτικού από το χώρο δεξίωσης των ξένων: Ο *οίκος*, το κεντρικό και μεγαλύτερο σε εμβαδόν δωμάτιο, με την εστία συνήθως στο κέντρο του, χρησιμεύει ως ο χώρος διαμονής της οικογένειας. Καταλαμβάνει κατά κανόνα ολόκληρη ή μέρος της βόρειας πλευράς της αυλής που προστατεύεται από τους βορείους ανέμους. Αποτελεί ουσιαστικά τον πυρήνα μιας ενότητας που περιλαμβάνει δύο παλαιά βοηθητικά δωματιάκια, ενδεχομένως το λουτρό και ένα άλλο προοριζόμενο πιθανώς για τον αργαλειό ή για κουζίνα, καθώς και τον όροφο με τα υπνοδωμάτια. Με την αυλή ο *οίκος* επικοινωνεί μέσω της *παστάδος* (μιας σκεπαστής βεράντας, βλ. στον Ξενοφώντα, *Απομν.* III 8), που παρέχει πρόσθετη προστασία από τον ήλιο και αποτελεί ένα χώρο ευχάριστης και δροσερής διαμονής όλης της οικογένειας, αλλά κυρίως των γυναικών που περνούν τον περισσότερο χρόνο τους στο

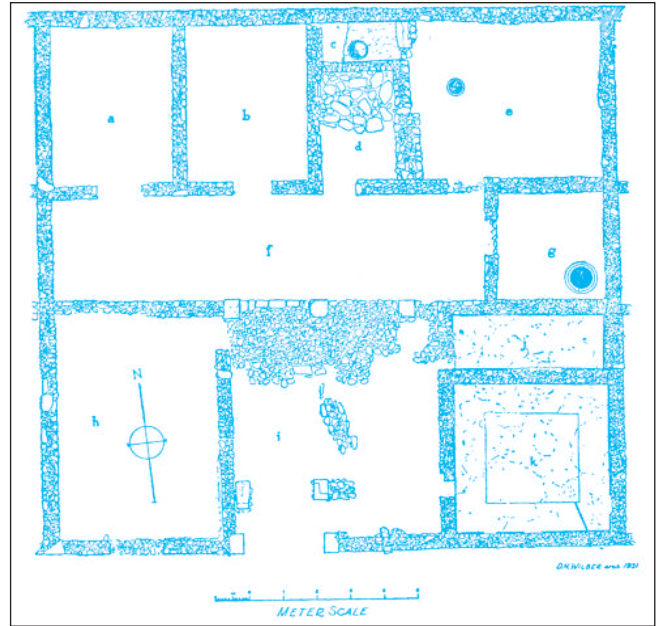

4. Κλασσικό αθηναϊκό σπίτι, με μεταγενέστερη προσθήκη περιστευλίου στην αυλή

πιθάρια όπου φυλασσόταν η σοδειά. Η επίπεδη στέγη, με σχιστόπλακες πάνω από τα πυκνά τοποθετημένα δοκάρια, που κάλυπτε εξωτερικά (ακριβώς όπως στα σύγχρονά μας κυκλαδίτικα σπίτια) ένα παχύ στρώμα λάσπης, στηριζόταν σε ξύλινα υποστυλώματα. Τα παράθυρα ήταν (όπως δείχνουν σωζόμενα πήλινα ομοιώματα σπιτιών) ανοιγμένα ψηλά και στο σχήμα τριγωνικά. Τον ζωτικό

5. Αξονική αναπαράσταση ενός οικοδομικού τετραγώνου του Πειραιά

6. Κάτοψη ενός σπιτιού της Ολύνθου

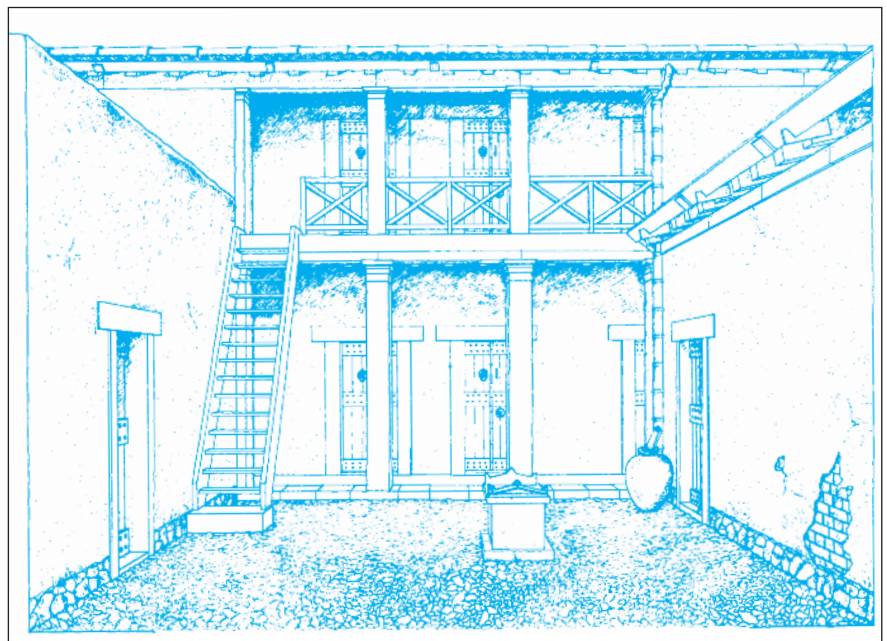
σπίτι. Ο ανδρών (εικ. 3), το σχετικά νεότερο (όπως είδαμε από τον 7ο αι. π.Χ.) - διαμέρισμα του σπιτιού είναι ο χώρος δεξιάς, κοινωνικής συναναστροφής και πολιτικής συζήτησης. Πρόκειται συνήθως για ένα τετράγωνο - πλούσια διακοσμημένο με πολύχρωμα επιχρίσματα και ψηφιδωτά, δωμάτιο (συχνά με ένα παρόμοια διακοσμημένο προθάλαμο) κατά μήκος των τοίχων του οποίου υπάρχουν θέσεις για 3 έως 7 - σπανιότερα για 11- κλίνες. Ο καθαρά ανδρικός αυτός χώρος βρίσκεται συνήθως κοντά στην είσοδο, καμιά φορά δίπλα στον οίκο, οπτικά απομονωμένος από το υπόλοιπο σπίτι, χάρη στο δικό του προθάλαμο και την έκκεντρα τοποθετημένη θύρα του. Η αυλή, ένα από τα πιο προσεγμένα σημεία του σπιτιού, από την οποία περνούσε αναγκαστικά ο επισκέπτης, αποτελούσε προφανώς κι αυτή μέρος των χώρων υποδοχής. Η απομόνωση των γυναικείων διαμερισμάτων (του οίκου με την παστάδα) πραγματοποιούνταν με διάφορους τρόπους, με φυσικά εμπόδια όπως κουρτίνες ή χωρίσματα, σύμφωνα με το πρόγραμμα των σπιτικών δραστηριοτήτων και τους κανόνες καλής συμπε-

ριφοράς. Τούτο ιδιαίτερα πρέπει να ίσχυε στην περίπτωση των μικρότερων σπιτιών, όπου ο φυσικός διαχωρισμός ήταν εκ των πραγμάτων δυσχερέστερος. Ο πλήρης αρχιτεκτονικός διαχωρισμός των δύο διαμερισμάτων ολοκληρώθηκε μόνο στην ελληνιστική εποχή όταν, με τη συνένωση δύο οικοπέδων, δημιουργούνται πλέον δύο χωριστές αυλές ο ανδρωνίτης και ο γυναικωνίτης (αυτός είναι ο τύπος του σπιτιού

που περιγράφει ο Βιτρούβιος). Εξαρχής διαχωρισμένες ήταν αντίθετα οι επαγγελματικές δραστηριότητες. Καταστήματα και εργαστήρια, που είναι αρκετά συχνά (συναντώνται στο 20% περίπου των σπιτιών της Ολύνθου), ανοίγονται κατευθείαν στο δρόμο και δεν επικοινωνούν με το εσωτερικό του σπιτιού.

Λιτή, όπως η αρχιτεκτονική, εί-

(Συνέχεια στη σελ. 10)

6β. Αναπαράσταση της αυλής του ίδιου σπιτιού της Ολύνθου

Αρχαιολογικό «Πανόραμα» ατ

ΝΕΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΠΑΤΡΑ

ΜΕ καθυστέρηση τριών ετών παραδίδεται σε λειτουργία το νέο Μουσείο της Πάτρας, μιας πόλης με πλούσιο ιστορικό και πολιτισμικό παρελθόν από την προϊστορική περίοδο ως τη ρωμαϊκή εποχή.

Η αίθουσα ιδιωτικού βίου, η αίθουσα με τη νεκρόπολη καθώς και η αίθουσα των περιοδικών εκθέσεων θα δεχθούν τους πρώτους επισκέπτες, ενώ η αίθουσα για το δημόσιο βίο θα παραδοθεί το Σεπτέμβριο.

Ολοκληρώθηκαν οι εργασίες συντήρησης όλων των εκθεμάτων, έγιναν οι αναπαραστάσεις της ρωμαϊκής αγροτικής οικίας και της αστικής κατοικίας, η αναπαράσταση και η μεταφορά επτά διαφορετικών ειδών τάφων καθώς και η συντήρηση 14 ψηφιδωτών. Επίσης είναι έτοιμο το εποπτικό υλικό, συμπεριλαμβανομένων έξι προβολών.

Το νέο Μουσείο βρίσκεται στην είσοδο της πόλης και είναι συνολικού εμβαδού 8.000 τ.μ., χτισμένο σε οικόπεδο 17 στρεμμάτων. Το Μουσείο είναι έργο του αρχιτέκτονα κ. Θεοφάνη Μπομπότη και έχει ένα ξεχωριστό αρχιτεκτονικό στοιχείο, μία σφαίρα ύψους 8,5 μέτρων και διαμέτρου 24 μ. που προβάλλει δυναμικά στην πρόσοψη του κτηρίου.

Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΗ ΒΥΘΙΣΜΕΝΗ ΠΟΛΗ ΣΤΟ ΠΑΥΛΟΠΕΤΡΙ ΛΑΚΩΝΙΑΣ

Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΗ βυθισμένη πόλη βρίσκεται στο Παυλοπέτρι Λακωνίας, σε μικρό βάθος 3-4 μέτρων και κοντά σε δημοφιλή ακτή.

Το *Ερευνητικό Κέντρο Υποβρύχιας Αρχαιολογίας του Βρετανικού Πανεπιστημίου* του Νότιγχαμ, σε συνεργασία με Έλληνες συναδέλφους τους, διεξάγουν έρευνες με τη βοήθεια εξελιγμένου ηλεκτρονικού εξοπλισμού.

Η βυθισμένη προϊστορική πόλη χρονολογείται το 2800 π.Χ. και περιλαμβάνει ανέπαφα κτήρια, αυλές, δρόμους καθώς και μεταγενέστερους τάφους που εικάζεται ότι ανήκουν στη μυκηναϊκή περίοδο. Τα υποθαλάσσια ερείπια εντοπίστηκαν και χαρτογραφήθηκαν το 1968 από ομάδα του *Πανεπιστημίου* του Κέμπριτζ αλλά έκτοτε δεν είχε γίνει καμία έρευνα.

Στόχος των επιστημόνων τώρα είναι να αποκαλύψουν την ιστορία και την ανάπτυξη της πόλης, τότε κατοικήθηκε και για ποιους λόγους εξαφανίστηκε κάτω από τη θάλασσα. Ο εξοπλισμός που χρησιμοποιείται είναι σε θέση να παράγει φωτορεαλιστικές τρισδιάστατες, ψηφιακές αναπαραστάσεις του θαλάσσιου πυθμένα και των υποθαλάσσιων κατασκευών, με ακρίβεια μικρότερη του 1 χιλιοστού, μέσα σε λίγα λεπτά.

Οι εργασίες αυτές, οι οποίες έγιναν τον Μάιο και Ιούνιο, θα συνεχιστούν το 2010 - 2012 και θα μελετηθούν τα στοιχεία με στόχο το 2014 να δημοσιευτούν τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της έρευνας και της μελέτης.

ΠΛΟΥΤΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ ΚΑΡΛΑ

ΑΝΕΚΤΙΜΗΤΗΣ αξίας θησαυρούς έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη στη λίμνη Κάρλα, κατά τη διαδικασία ανασύστασης της λίμνης στα όρια των νομών Λάρισας και Μαγνησίας.

Παράλληλα, από τις ανασκαφές παρέχονται πολύτιμες πληροφορίες για την ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής. Κοσμήματα, αγγεία, νομίσματα, κλίνανοι, υπολείμματα κτηρίων, αγωγοί, 62 τάφοι σε μια περιοχή και άλλοι 67 κιβωτιόσχημοι τάφοι σε άλλη περιοχή, είναι μόνο μερικά από τα ευρήματα της ανασκαφής. Επίσης ήρθε στην επιφάνεια ένα μεγάλο τμήμα προϊστορικού οικισμού, του τέλους της νεολιθικής εποχής, σε μια έκταση 3,5 στρεμμάτων, τη διατήρηση του οποίου αποφάσισε το Υπουργείο Πολιτισμού προκειμένου να αναδειχθεί σε επισκέψιμο αρχαιολογικό χώρο. Ακόμη εντοπίστηκαν κατάλοιπα οικισμών της ελληνοιστικής περιόδου και ένα ρωμαϊκό νεκροταφείο.

Τα ευρήματα μεταφέρθηκαν στις αποθήκες της 7ης *Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων* και της 15ης *Εφορείας Κλασικών Αρχαιοτήτων* που έκαναν τις ανασκαφές μέχρι να αποφασιστεί πού θα εκτεθούν. Όσον αφορά τα ευρήματα του νομού Λάρισας εξετάζεται η εναλλακτική φιλοξενία τους στο *Αρχαιολογικό Μουσείο Λάρισας*, στο Μεζούρλο, το οποίο βρίσκεται υπό κατασκευή.

Ο ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΤΗ ΛΗΜΝΟ

ΕΛΛΗΝΕΣ Ιταλοί και Αμερικάνοι αρχαιολόγοι με επικεφαλής τον καθηγητή της Προϊστορικής Αρχαιολογίας στο *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης* κ. Νίκο Ευστρατίου αποκάλυψαν τον αρχαιότερο μέχρι τώρα ανθρώπινο οικισμό στο Αιγαίο, ο οποίος βρίσκεται στη Λήμνο.

Οι ανασκαφικές εργασίες ξεκίνησαν στις αρχές Ιουνίου και τα ευρήματα, κυρίως λίθινα εργαλεία, ανάγονται στην παλαιολιθική εποχή, δηλαδή πριν από 14.000 χρόνια. Οι αρχαιολόγοι

Κατά τη διαδικασία ανασύστασης της λίμνης Κάρλα, στη Θεσσαλία, η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως ανεκτίμητους θησαυρούς

τό την ξαθάδα και τον κόσμο

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

υποθέτουν για τον οικισμό ότι αποτελούσε μία εγκατάσταση κυνηγών, τροφοσυλλεκτών και ψαράδων του 12.000 π.Χ.

Μέχρι τώρα οι παλαιότερες ανθρώπινες παρουσίες στο Αιγαίο προσδιορίζονταν στη “Σπηλιά του Κύκλωπα” στα Γιούρα, βόρεια της Αλονήσου και στο Μαρουλά της Κύθνου που χρονολογούνται το 8.000 π.Χ. Η ανασκαφή πραγματοποιείται στη θέση Ούρνακος της παραλίας Λουρί του δημοτικού διαμερίσματος Φυσίνης του Δήμου Μούδρου, στη Λήμνο με τη συνδρομή του Δήμου και με τη χρηματοδότηση του *Ινστιτούτου Αιγαιακής Προϊστορίας*.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟ ΤΡΙΚΑΛΩΝ - ΛΑΡΙΣΑΣ

ΣΤΗ διάρκεια εργασιών διαπλάτυνσης της εθνικής οδού Τρικάλων - Λάρισας αποκαλύφθηκαν ευρήματα που σχετίζονται με την αρχαία Πέλλινα, μία από τις σημαντικότερες πόλεις της τετράδας Εστιαϊώτιδας.

Στο τμήμα Φαρκαδόνα - Μεγαλοχωρίου, στην ευρύτερη περιοχή Πετρόπορος, διερευνήθηκαν δύο τομείς. Στον τομέα Α' τα αρχιτεκτονικά στοιχεία είναι λίγα. Δύο πρόχειρα τοίχια, ένα τμήμα λιθόστρωτου και κάποια ενιαία τμήματα πατημένου πηλού. Καταγράφηκαν επίσης λακκοειδείς τάφοι με σκελετό σε στάση εκτεταμένη ή συνεσταλμένη και πληθώρα κινητών ευρημάτων και κεραμικών (αγγείων, ακέραιων ή τμημάτων τους, μυροδοχείων, θραυσμάτων ταφικού αγγείου και τμημάτων ημίκυκλων αγγείων, αγγείου με ανθρωπόμορφα χαρακτηριστικά κ.α.) Στον τομέα Β', αποκαλύφθηκε μία ημικυκλική κατασκευή ταφικού χώρου καθώς και δύο κρανία (παιδιού και ενήλικα).

Ο ένας από τους τάφους του τομέα Β' μεταφέρθηκε στο *Αρχαιολογικό Μουσείο*. Πρόκειται για λακκοειδή τάφο με ακέραιο σκελετό ενήλικα σε στάση συνεσταλμένη. Τα κεραμικά χρονολογούνται στη μέση εποχή του χαλκού.

Σε άλλα σημεία εντοπίστηκαν τμήματα αγγείων ελληνοιστικής περιόδου, επιτύμβια στήλη, τρεις τάφοι από λάρνακα ψαμμίτη, κτήριο σε σχήμα Π, οστέινα εργαλεία, λεπίδες οψιανού και πυριτόλιθου, χάλκινη βελόνη, υφαντικά βαρίδια, ειδώλιο γυμνής γυναικείας μορφής τύπου Φ., της Μυκηναϊκής περιόδου. Επίσης αποκαλύφθηκαν 22 τάφοι (λακκοειδείς, λάρνακες, κιβωτιόσχημοι) καθώς και σκελετοί ζώων και κλίβανος ελληνοιστικής εποχής 3 μ. Χ 3,15 μ. με δύο σειρές αεραγωγών.

ΕΚΘΕΣΗ: «Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΙΣ ΛΑΤΡΕΙΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΗΣ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΑΘΗΝΑΣ» ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ Έκθεση: “Η γυναίκα στις λατρείες και τις γιορτές της κλασικής Αθήνας” παρουσιάζεται από τις 20 Ιουλίου μέχρι 30 Νοεμβρίου στο *Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο*.

Η ίδια έκθεση έχει παρουσιαστεί στο *Γνώσειο Πολιτιστικό Κέντρο* της Νέας Υόρκης. Αποτελείται από 155 πολύτιμα αρχαιολογικά ευρήματα που προέρχονται από το *Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο*, τα μουσεία του *Λούβρου*, του *Βατικανού*, το *Μητροπολιτικό Μουσείο της Νέας Υόρκης* και άλλα.

Μεταξύ των εκθεμάτων περιλαμβάνονται τα μαρμάρινα αγάλματα Αρτέμιδος και Αθηνάς, μία λευκή λήκυθος με τη μορφή της Αρτέμιδος, ένας ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας, μία ερυθρόμορφη υδρία που απεικονίζει την ιέρεια της Τροίας, τη Θεανώ και μία επιτύμβια στήλη της Πολυξένης.

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΤΗΣ ΕΡΕΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΣΤΗΝ ΑΥΛΙΔΑ

ΕΝΑ από τα αρχαιότερα θέατρα της χώρας, εκείνο της Ερέτριας που βρίσκεται σε κακή κατάσταση (το μεγαλύτερο μέρος των εδωλίων και ο γλυπτός του διάκοσμος, έχει κλαπεί) πρόκειται να δεχθεί κάποιες επεμβάσεις αποκατάστασης και ανάδειξης. Επίσης επεμβάσεις θα γίνουν και στο Ιερό της Αρτέμιδος στην Αυλίδα.

Στο αρχαίο θέατρο θα αποκατασταθούν επτά σειρές από το κούλον και δύο αναλήμματα, η σκηνή και το προσκήνιο. Επίσης στη “Χαρώνεια” κλίμακα, που ήταν η θολωτή υπόγεια στοά, η οποία οδηγούσε στη σκηνή, στο κέντρο της ορχήστρας. Το κόστος της αναστήλωσης θα ανέλθει σε τρία εκατομμύρια ευρώ, με ένταξη των έργων στο ΕΣΠΑ.

Το θέατρο κατασκευάστηκε στην πρώτη μορφή του τον 5ο π.Χ. αιώνα, μετά την περσική καταστροφή, πάνω σε τεχνητό λόφο με επιχωμάτωση και πολλούς αναλημματικούς τοίχους.

Τα υλικά του ήταν ο τοπικός πωρόλιθος και ασβεστόλιθος. Μετά τις μετατροπές του το 330 π.Χ., μοιάζει με το θέατρο του Διονύσου και η χωρητικότητά του ήταν 6.300 θεατών.

Στον χώρο του ιερού της Αρτέμιδος θα γίνουν επεμβάσεις περίφραξης και φύλαξης και παράκαμψη του δρόμου που διέρχεται από τον αρχαιολογικό χώρο.

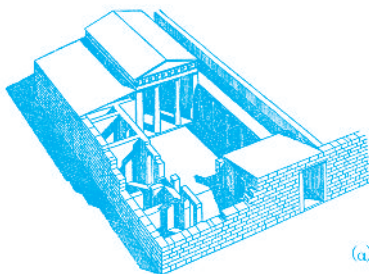
Το αρχαίο θέατρο της Ερέτριας, του οποίου προβλέπεται η αξιοποίηση και ανάδειξη

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΠΙΤΙ

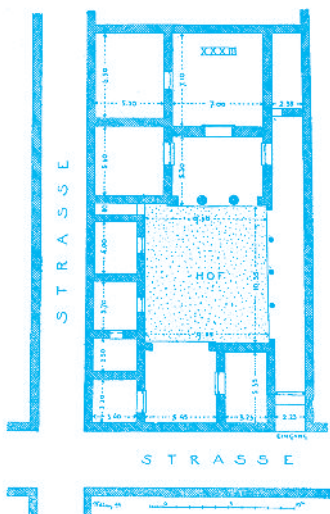
(Συνέχεια από τη σελ. 7)

και η κατασκευή του ελληνικού σπιτιού. Τα οικοδομικά υλικά εξαρτώνται από την περιοχή. Στην Αττική επικρατούν οι πλινθόκτιστες (πάνω σε λίθινο θεμέλιο και τοιχοβάτη), κεραμοσκεπείς κατασκευές, αλλού, σε περιοχές όπου υπάρχει άφθονος ασβεστόλιθος, όπως π.χ. στη Δύστο της Εύβοιας ή στον Αμμότοπο της Ηπείρου, τα σπίτια είναι λιθόκτιστα. Στα νησιά οι στέγες είναι επίπεδες και καλύπτονται από πηλό. Το δάπεδο είναι επίσης από πηλό, με εξαίρεση το (σπάνιο) λουτρό που συνήθως στρώνεται με ψιλό βότσαλο. Βοτσαλωτό (σπάνια με διακοσμητικές παραστάσεις) είναι και το δάπεδο του ανδρώνα και του προθαλάμου του. Οι αυλές μπορεί να είναι λιθόστρωτες.

Ο τύπος του ελληνικού σπιτιού

(α)

(β)

Κάτοψη και αναπαράσταση του σπιτιού της Πριήνης (κατά Wiegand)

απέκτησε την κανονική μορφή που περιγράψαμε σταδιακά μέσα στον 5ο αι. Την εξέλιξη μπορούμε να παρακολουθήσουμε στα σπίτια της Αθήνας και του Πειραιά. Τα περισσότερα ανασκαμμένα αθηναϊκά σπίτια (εικ. 4) (στις πλαγίες βόρεια και δυτικά της Ακρόπολης και του Αρείου Πάγου και τους προς δυσμάς λόφους των Νυμφών και της Πνύκας) είναι σπίτια απλά, με μορφή ακανόνιστη, προσαρμοσμένη στον χώρο: τη σχετικά μικρή, ακανόνιστη αυλή, περιβάλλουν από τις 3 ή και τις 4 πλευρές, μικρά, επίσης ακανόνιστα, δωμάτια και καταστήματα (με είσοδο από το δρόμο), με τον ανδρώνα συνήθως δίπλα στην εξώπορτα.

Τελείως διαφορετικό είναι το ιπποδάμειο σπίτι του Πειραιά (εικ.5). Η κανονική μορφή του οικοδομικού τετραγώνου (40- 40,50 x 46 - 46,50μ) του ιπποδάμειου σχήματος της πόλης και η ομοιόμορφη διαίρεσή του σε δύο σειρές από 4 οικόπεδα των περίπου 230- 240 μ², επιβάλλουν εδώ μια άγνωστη στην Αθήνα- ομοιομορφία, την οποία οι W. Hoefner- L. Schwandner εξειδικεύουν, συνδέοντάς την με την ύπαρξη ενός αρχιτεκτονικού προτύπου (Tyrenhaus), οφειλόμενου στον ίδιο τον Ιπποδάμο. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, την οποία μερικώς μόνο μπορούν να επιβεβαιώσουν οι ανασκαφές, η διάταξη του ιπποδάμειου σπιτιού είχε ως εξής: στην προστατευμένη από τους ανέμους βόρεια (πίσω) πλευρά υπήρχαν σε παράταξη τα δωμάτια διαμονής, ο οίκος (πλάτους 6μ.) με τα βοηθητικά δωμάτια (λουτρό και ενδεχομένως υφαντήριο) και ο επτάκλινος (=4,40 x 4,60μ.) ανδρών, ενώ στον όροφο

7. Ένα άριστα σωζόμενο σπίτι στη μικρή πόλη Ορραον της Ηπείρου

πάνω από το λουτρό και τον ανδρώνα βρίσκονταν ο θάλαμος (το υπνοδωμάτιο) και ο γυναικωνίτης, αντίστοιχα. Την πρόσοψη του οίκου προστάτευε μια ρηχή παστάς με μπαλκόνι στον όροφο. Κάτω από την προστατευτική σκιά της παστάδας ή ενδεχομένως κάτω από μια σκάλα, υπήρχε και το πηγαδόστομο της δεξαμενής. Η αυλή κατελάμβανε ολόκληρο το πλάτος του οικοπέδου. Στην πλευρά του δρόμου υπήρχε ο διάδρομος της εισόδου και δίπλα της μικρά ισόγεια δωμάτια, που δεν εμποδίζουν τον ήλιο να μπει στην αυλή, όπως για παράδειγμα, καταστήματα, στάβλοι, αποθήκες ή οι κοιτώνες των δούλων.

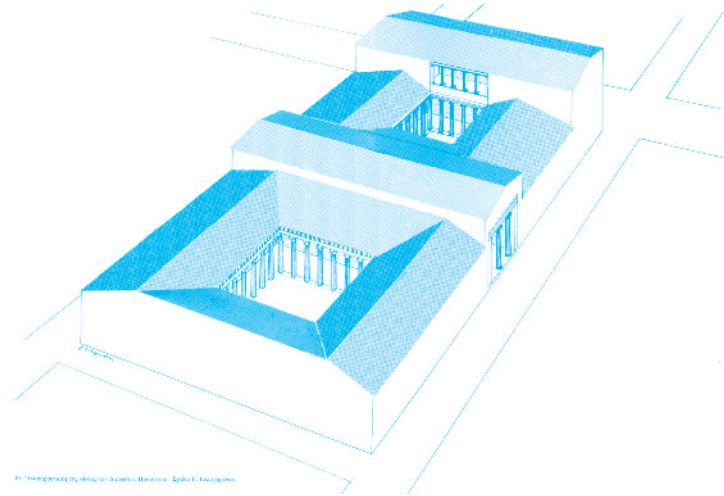
Την επιτυχία του πειραιϊκού πρότυπου σπιτιού, που θα επικρατήσει έτσι τον 4ο αι. π.Χ. σε ολόκληρη την Ελλάδα, αποδεικνύει η χρησιμοποίηση της ίδιας αρχής στις νέες πόλεις της Ρόδου, της Ολύνθου (εικ.6α-6β) κ.α. Ο βασικός λόγος διαφοροποίησής του, καθώς ο τύπος εξαπλώνεται στον ελλαδικό χώρο, υπήρξε η διαφορά του κλίματος. Η δροσερή εσωτερική αυλή του σπιτιού της Αθήνας ή του Πειραιά δεν έχει νόημα στη δυτική Ελλάδα. Σε αντίθεση με το τυπικό σπίτι, όπου όλα τα δωμάτια οργανώνονται γύρω από την αυλή και επικοινωνούν μέσα από αυτή, στο κέντρο του σπιτιού της

δυτικής Ελλάδας - της Ηπείρου, της Λευκάδος και της Αιτωλίας, που αστικοποιούνται μόλις τον 4ο αι. π.Χ.- βρίσκεται ο οίκος με την εστία (ακριβώς όπως στα αρχαϊκά μονόχωρα σπίτια), ενώ η αυλή, η οποία το μεγαλύτερο μέρος του έτους δεν προσφέρεται για παραμονή και εργασία ή για την επικοινωνία μεταξύ των δωματίων, περιορίζεται στο ρόλο και το μέγεθος ενός απλού φωταγωγού (εικ. 7). Ακόμη και στη Θάσο όπου διατηρείται η παστάς είναι ουσιαστικά ένας κλειστός διάδρομος χωρίς κίνες.

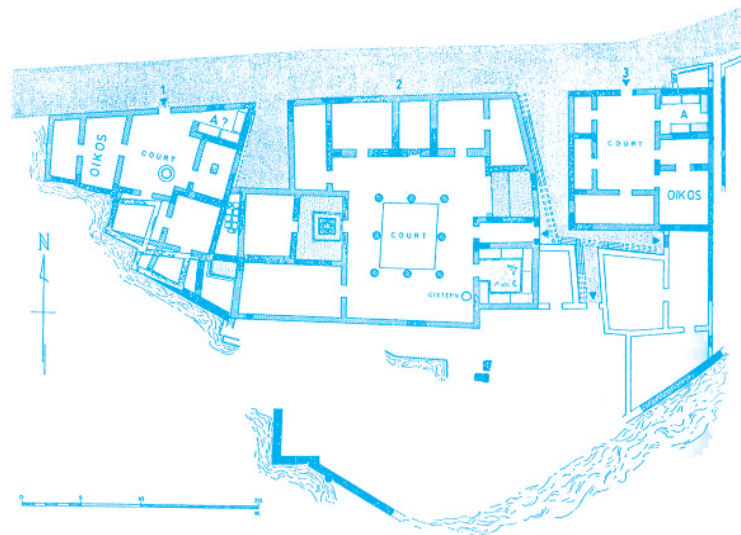
Αντίθετα, τελείως διαφορετικοί, αισθητικής ή ιστορικής φύσεως, πρέπει να ήταν οι λόγοι της διαφοροποίησης από το κλασσικό σπίτι, του κάπως παλιομοδίτικου, σχεδιασμένου στο πνεύμα του κλασικισμού που επικρατεί στα μέσα του 4ου αι. π.Χ, σπιτιού της Πριήνης, (εικ. 8) όπου ένα προστώον (προστάς) με κίνες και η δίρριχτη κεραμοσκεπής στέγη τονίζουν τη σημασία του τετράγωνου (5 x 5μ.) οίκου που καταλαμβάνει τη βόρεια πλευρά, απέναντι στην είσοδο, προσδίδοντας σ' αυτό το μνημειώδη χαρακτήρα ενός μεγάρου, καθώς προβαλλόταν στο βάθος της αυλής, ενώ τα πλαϊνά δωμάτια υποβαθμιζόνταν αισθητικά σε απλές προσθήκες. Σε τούτο συνέβαλε και το μεγάλο μήκος της αυλής, η οποία καταλάμβανε το ένα τρίτο του οικοπέδου, καθώς είχε σχεδιαστεί έτσι ώστε να επιτρέπει στο χειμωνιάτικο ήλιο να φθάνει έως μέσα στην προστάδα, προστατεύοντας τους ενοίκους από τον καλοκαιριάτικο ήλιο.

Το κλασσικό σπίτι είχε έτσι επιτύχει να δώσει μια ικανοποιητική, προσαρμοσμένη στις τοπικές συνθήκες και τις διάφορες αισθητικές απαιτήσεις, λύση στις απαιτήσεις της διαβίωσης της μεσαίας τάξης των ελληνικών πόλεων του 4ου αι.π.Χ.: Το σπίτι αυτό υστερεί βέβαια ακόμα ως προς την πρόβλεψη για θέρμανση και τις εγκαταστάσεις υγιεινής. Την θέρμανση εξασφαλίζει όπως και στα περισσότερα ελληνικά σπίτια - ακόμη και τον 19ο αιώνα- η εστία και το μαγκάλι. Τρεχούμενο νερό δεν υπάρχει, μόνο στέρνες και πηγάδια και το νερό από την πιο κοντινή κρήνη. Το λουτρό (συνήθως ένας λουτήρας) είναι συνεπώς πολυτέλεια, οι τουαλέτες σπανιότητες. Αλλά κι αυτά είναι ανέσεις που δεν θα συναντήσουμε παρά μόνο ως εξαιρετική πολυτέλεια, στη ρωμαϊκή εποχή και πάλι (μετά από μακρά απουσία) τον 19ο αιώνα.

Η εξέλιξη του ελληνικού σπιτιού τον 4ο αι. π.Χ. είναι χαρακτηριστική της απώλειας του κοινοτικού αισθήματος και ο προάγγελος της πτώσης της αρχαίας πόλης. Όταν για τον αρχιτέκτονα το ζητούμενο δεν είναι πλέον η βελτίωση ή ανανέωση του τύπου του κλασσικού αστικού σπιτιού ή η ικανοποίηση των πρακτικών αναγκών που προαναφέραμε, αλλά η επίδειξη, που επιδιώκεται με την αύξηση του μεγέθους, τον πολλαπλασιασμό των χώρων υποδοχής και τον εμπλουτισμό τους με στοές, ψηφιδωτά κ.λπ. Εκείνο που ενδιαφέρει είναι η προβολή του ιδιοκτήτη, που βλέπει τον εαυτό του όχι ως πολίτη αλλά ως ένα μι-

9. Η "οικία του Διονύσου" στην Πέλλα (330-320 π.Χ.)

10. Σπίτι με περιστύλιο, του ύστερου 4ου αι., στην πλαγιά του Αρείου Πάγου

κρό βασιλιά. Πράγματι, η εξέλιξη αντανακλά τόσο την κοινωνική διαφοροποίηση των πολιτών, όσο και την επίδραση, της βασιλικής Μακεδονίας. Ως πρότυπο λειτουργεί η μορφή του μακεδονικού ανακτόρου, που ξεκινώντας από τα "βασίλεια" του Αρχέλαου στην Πέλλα ολοκληρώνεται στο ανακτόρο της "Παλατίτσας" στη Βεργίνα, επεκτείνεται στα σπίτια των Μακεδόνων βετεράνων της στρατιάς που κατέκτησε την Ανατολή. Ανάμεσα τους πιο γνωστά είναι τα ονομαζόμενα (από τα ψηφιδωτά που τα διακοσμούσαν) σπίτια του Διονύσου και της Ελένης στην Πέλλα (εικ.9). Τα μικρά αυτά ανάκτορα, καθένα από τα οποία έχει δύο περιστυλές αυλές και το πλάτος ενός ολόκληρου οικοδομικού τετραγώνου (47μ.), χτίστηκαν λίγο μετά το 325 π.Χ. νότια της αγοράς της νέας μακεδονικής πρωτεύουσας. Η "οικία του Διονύσου" έχει εμβαδόν 3.500μ². Στον κεντρικό άξονα, είναι η εί-

σοδος με πρόθυλο (δύο ιωνικοί κίονες) και έναν προθάλαμο 10 x 10μ., που οδηγεί στα δύο κύρια διαμερίσματα - αριστερά στον οίκο και τα δωμάτια διαμονής και δεξιά στον *ανδρωνίτη* (την εξέλιξη του ανδρώνα), το καθένα από τα οποία διαθέτει το δικό του περιστύλιο, ιωνικό και δωρικό αντίστοιχα.

Ο "ανακτορικός" τύπος του σπιτιού με περιστύλιο γνώρισε ταχύτατη εξάπλωση σε όλη την Ελλάδα, αρχίζοντας από την Αθήνα, πιθανόν υπό την επίδραση του Αλκιβιάδη και των κύκλων της χρυσής αθηναϊκής νεολαίας. Αρχικά έχουμε την προσθήκη ενός περιστυλίου στην αυλή (βλ. εικ. 4, δεξιά). Ένα μοναδικό δείγμα υστεροκλασσικού αθηναϊκού σπιτιού έχουμε στο μεσαίο από τα τρία σπίτια ενός οικοδομικού τετράγωνου στην ΒΑ πλαγιά του Αρείου Πάγου, πάνω από την Αγορά (εικ. 10). Στο σχέδιο αυτού του τεράστιου -για τα κλασσικά μέτρα- σπιτιού (25 x 19μ., δηλαδή 440μ²), κυριαρχεί η μεγάλη περιστυλή, συγκεκριμένα οκτάστυλη αυλή (19,50 x 13,50μ) που πλαισιώνεται από τις υπόλοιπες

τρεις πλευρές της από δέκα (!) δωμάτια. Μεγαλύτερη έκταση έχει το φαινόμενο στον Πειραιά, όπου συναντάμε τουλάχιστον πέντε σπίτια με περιστύλιο, όπως και στην Όλυνθο, όπου το ποσοστό τους ανέρχεται στις αρχές ήδη του 4ου αι. στο 10% των σπιτιών. Ωστόσο, τη βαθιά αλλαγή στην αντίληψη της κατοικίας που αποτυπώνεται σε οικοδομές, όπως αυτές της Πέλλας, θα ξανασυναντήσουμε σε ελάχιστα μόνο σπίτια της νότιας Ελλάδας, όπως σε δύο σπίτια της Ερέτριας, όπου είναι σαφής η προσπάθεια απομίμησης του μέγεθους και της διάταξης των σύγχρονων μακεδονικών ανακτόρων. Κοινά χαρακτηριστικά και των δύο είναι το μεγάλο εμβαδόν (αντίστοιχα 840μ² και 900μ²), που είναι υπερτριπλάσιο αυτού των κλασσικών πειραιϊκών σπιτιών, αλλά και η εξέλιξη του *ανδρώνα* σε ένα χωριστό διαμέρισμα, τον "*ανδρωνίτη*", που αποτελείται από τρεις *ανδρώνες* (δύο στη βόρεια πλευρά και τον τρίτο στη δυτική πλευρά ενός δωρικού περιστυλίου).

Η αύξηση τον 4ου αι. του μεγέ-

θους των σπιτιών στην Αθήνα, τον Πειραιά, την Όλυνθο κ.α., επιτυγχάνεται με την επέκταση (με αγορές και ανταλλαγές) σε τμήμα ή σε ολόκληρη την όμορο ιδιοκτησία (βλ. τη σχετική απαγόρευση: Αριστ. Πολ. 2.1265 β, 6.1319 α). Πίσω από αυτό το γεγονός διακρίνεται η τραγική, μοιραία για την ιστορία της ελληνικής πόλης, αλλαγή των κοινωνικών συνθηκών που χαρακτηρίζουν την ελληνιστική εποχή. Την άλλη, σκοτεινή, όψη των μεγάλωσων σπιτιών της νεόκοπης αριστοκρατίας, αποτελούν τα φτωχά σπίτια του ενός δωματίου με ένα βοηθητικό χώρο, μια μικροσκοπική *προστάδα* και αυλή που μοιάζει περισσότερο με φωταγωγό, ή άλλων που προσπαθούν να διατηρήσουν την κλασσική μορφή, αλλά όπου οι χώροι είναι πλέον τόσο μικροί, ώστε στον *ανδρώνα* να χωράει μόνο μία κλίνη.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ

ΑΠΟ ΤΟ "ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΖΕΑΣ 2009"

Δύο χαρακτηριστικά στιγμιότυπα από το "Φεστιβάλ Ζέας 2009". Αριστερά: Η ορχήστρα του Μεγάλου Μουσικής Αθηνών "Καμεράτα" στη συναυλία της 6.7.2009. Δεξιά: Ο γνωστός θεατρικός κριτικός κ. Κ. Γεωργουσόπουλος κατά την ομιλία του, στην εκδήλωση για τον Δημ. Ροντήρη (8.7.2009).

Το Πειραικό Βιβλίο

Γιάννης Ε. Χατζημανωλάκης: «Ο Πειραιάς και η ιστορική διαδρομή του (2600 π.Χ. - 2009 μ.Χ.)». Έκδοση Δήμου Πειραιά 2009

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ το νέο βιβλίο του **Γιάννη Ε. Χατζημανωλάκη** «Ο Πειραιάς και η ιστορική διαδρομή του (2600 π.Χ. - 2009 π.Χ.)», σε ειδική έκδοση για τον Δήμο Πειραιά. Πρόκειται για ένα καλαίσθητο τόμο 208 σελίδων μεγάλου σχήματος (21x29 εκατ.), βιβλιοδετημένο, εκτυπωμένο σε χαρτί illustration, με πλούσια και πολύχρωμη εικονογράφηση, που καλύπτει την ιστορική διαδρομή του Πειραιά από τους προϊστορικούς χρόνους ως τις ημέρες μας, με ιδιαίτερη έμφαση στην πολιτιστική ιστορία του τόπου, στο εκτενέστατο «Επίμετρο» του βιβλίου με τον τίτλο «Πειραιάς και Πολιτισμός».

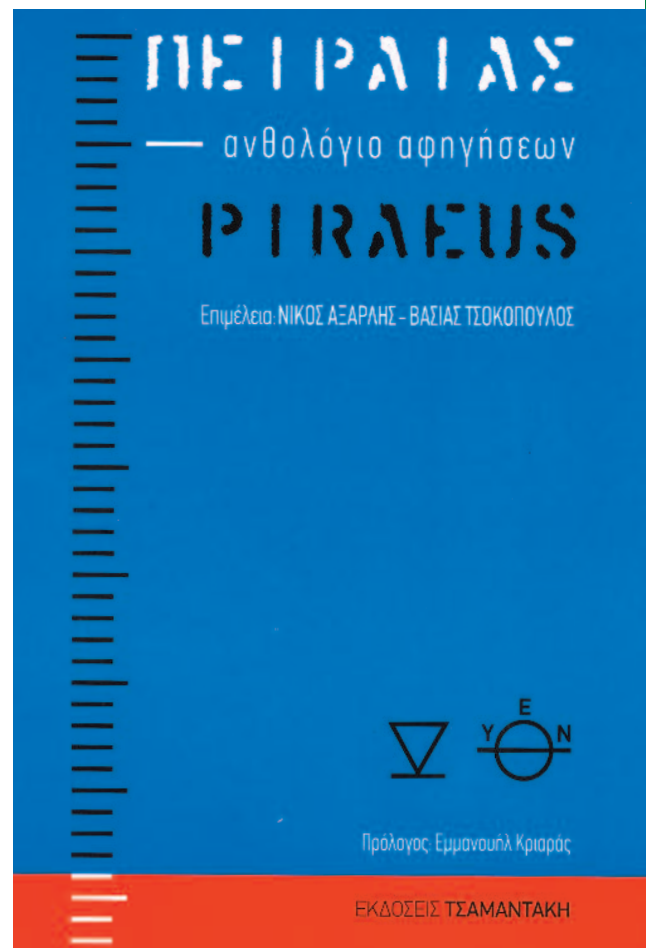
*

Τσαμαντάκης: «Πειραιάς (Ανθολόγιο αφηγήσεων)». Επιμέλεια: **Νίκος Αξαρχής - Βάσις Τσοκόπουλος**. Πειραιάς, 2009

ΑΠΟ τις εκδόσεις **Τσαμαντάκη** μόλις κυκλοφόρησε το βιβλίο Πειραιάς - ανθολόγιο αφηγήσεων, σε επιμέλεια των Νίκου Αξαρχή και Βάσια Τσοκόπουλου και πρόλογο του Εμμανουήλ Κριαρά. Βασικό κριτήριο για την επιλογή των κειμένων αποτέλεσε η αφήγηση μιας ιστορίας, ενός περιστατικού ή μιας ανάμνησης.

- Στο βιβλίο υπάρχουν κείμενα 56 συγγραφέων - αφηγητών και συνολικά 74 αφηγήσεις διαφόρων μεγεθών. Στο Ανθολόγιο υπάρχει ανάμειξη και ισότιμη αντιμετώπιση λογοτεχνικών και αναμνηστικών / απομνημονευματικών αφηγήσεων. Το υλικό είναι οργανωμένο έτσι ώστε όλα τα κείμενα να αποτελούν μέρος μιας γενικότερης αφήγησης για την πόλη. Οι λογοτεχνικοί ήρωες ανακατεύονται με τους πραγματικούς ανθρώπους, οι φανταστικές ιστορίες με τις πραγματικές, με στόχο να εκμιαευτεί από τη συμπληρωματικότητά τους μια πρισματική και σφαιρική εικόνα του Πειραιά, η οποία να μην αναπαράγει τη στερεότυπη εικόνα που έχει επικρατήσει μεταπολεμικά για την πόλη. Πολλές ιστορίες μέσα σ' αυτές τις αφηγήσεις μπορούν να διαβαστούν παράλληλα. Αυτό, βέβαια, επαφίεται στη συνδυαστική παρατηρητικότητα του αναγνώστη, αλλά στην εισαγωγή δίνονται κάποια παραδείγματα.

- Στόχος του Ανθολογίου, όπως σημειώνεται στην Εισαγωγή, είναι «να κάνουμε το ανθολόγιο να λειτουργεί σαν μια μοντέρνα πειραική πατριδογνωσία. Χωρίς να κρύβει ή να εξιδανικεύει, χωρίς να παραπατά στη νοσταλγία ή στον τοπικισμό, προσπαθεί να μιλήσει για τον Πειραιά και το πραγματικό του πρόσωπο». Ανθολογούνται, μεταξύ άλλων, κείμενα και ποιήματα των Μιχαήλ Μητσάκη, Παύλου Νιρβάνα, Δημοσθένη Βουτυρά, Μ. Καραγάτση, Νίκου Καββαδία, Λάμπρου Πορφύρα, Γιάννη Τσαρούχη, Λιλίκας Νάκου, Χρήστου Λεβάντα, Κώστα Σούκα, Στέλιου Γεράνη, Μάρκου Βαμβακάρη κ.α.

ΠΕΙΡΑΪΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

Θανάσης Ζαφειρόπουλος

Ο τελευταίος παλαιοβιβλιοπώλης του Πειραιά

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗ

Τελευταίος της γενιάς των παλαιοβιβλιοπωλών του Πειραιά, δε σηκώνει πια τα ρολά του μαγαζιού του, δεν ανοίγει τη δίφυλλη σπαστή ξύλινη πόρτα που πάνω της στηρίζονταν τόσα βιβλία, δεν ταιριάζει τις σανίδες με τις κούτες στη θέση τους, δεν κατεβάζει το βαρύ φορτίο σκαρφαλώνοντας πάνω στους σωρούς ό,τι είδους έντυπου φανταστείς για να τ' απλώσει τριγύρω, έτοιμος να δεχτεί τους πελάτες του.

Ο **Θανάσης Ζαφειρόπουλος** γεννήθηκε το 1929 στη Νάξο, τόπο καταγωγής της μητέρας του Μαρίας Μανωλά, έγινε όμως δημότης Πειραιά από το δεύτερο κιόλας μήνα της ζωής του, αφού οι γονείς του έμεναν μόνιμα στην πόλη μας. Ο παππούς και συνονόματός του Αθανάσιος Ζαφειρόπουλος άφησε κάποτε την Πελοπόννησο, παίρνοντας τις δυο του κόρες και το γιο του Αρχόντιο, αβάφτιστο τότε και πήγε στην Ανατολική Θράκη, κοντά στον πολιτευτή συγγενή του Δημήτριο Ζαφειρόπουλο, μετέπειτα βουλευτή της Οθωμανικής Βουλής του νομού Μάκρης (Τσατάλτζας).

Εξ αιτίας του πατριωτικού του χαρακτήρα ο πολιτευτής τον απομάκρυνε για να μην τον εκθέσει κι έτσι ο Αθανάσιος έμεινε στη Μυτιλήνη και μετά στη Σμύρνη. Εκεί συνέχισε την εθνική του δράση, λέγοντας μάλιστα στους ντόπιους να μη λένε πως είναι ραγιάδες ή ρωμιοί, αλλά Έλληνες καθαροί όπως κι αυτός. Έκανε λοιπόν εχθρούς και τελικά βρέθηκε δολοφονημένος από τους Τούρκους. Τα ορφανά ανέλαβε η Δημογεροντία η οποία και φρόντισε να βαπτιστεί το αγόρι Αρχόντιος, το φώναζαν όμως Αρχόντη. Μεγαλώνοντας τον έβαλαν στην *Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης*, εκ-

κλησιαζόταν τακτικά κι έμαθε "καλά" γράμματα. Από μικρός μπήκε στο βιβλιοπωλείο του Καρακίζη, στο Βερχανέ, στη διόδο της Σχολής, κοντά στην ορθόδοξη μητρόπολη της Αγίας Φωτεινής. Με το μοραϊτικό δαιμόνιό του μόλις

Θανάσης Ζαφειρόπουλος

απέκτησε χρήματα, άνοιξε δικό του βιβλιοπωλείο στα περίχωρα της πόλης. Χρόνια αργότερα, πολλοί Σμυρνιοί και Αϊβαλιώτες πρόσφυγες του έλεγαν στον Πειραιά πως αγόραζαν βιβλία του από τη Σμύρνη ακόμα. Όταν τον κάλεσαν να υπηρετήσει στον τουρκικό στρατό, στα "αμελέ ταμπούρ", όπου κατατάσσονταν χίλιοι και γύριζαν οι πενήντα, αποδεκατισμένοι από τις στερήσεις, την πείνα, το ξύλο και τα μαχαίρια των μουσουλμάνων συστρατιωτών τους, αρνήθηκε να πάει. Πήρε όσα λεφτά είχε στο συρτάρι του κι όσα βιβλία μπορούσε να πουλήσει αμέσως, είπε στους γείτονες να προσέχουν το μαγαζί γιατί πάει σε μια δουλειά, ρευστοποίησε όσο-όσο τα βιβλία, κατέβηκε στο Κε (quai, η αποβάθρα της Σμύρνης) και σε κάποια μπαρράρα συνάντησε το πλήρωμα ε-

νός ξένου πλοίου. Γνωρίζοντας ξένες γλώσσες, τους χαιρέτησε, κεραστήκανε και φορώντας το κασκέτο του ενός και την πατατούκα του άλλου, προσπάθησε να μπει μαζί τους στο πλοίο.

-Πότε φράγκεψες βρε Αρχόντη; τον ρώτησε ο Τουρκοκρητικός τελωνοφύλακας, αναγνωρίζοντάς τον.

- Πάρε κι εσύ, και του έβαλε στο χέρι κάτι μπαγκανότες (τουρκικές χάρτινες λίρες).

-Ασκ ολσούν, Αρχόντη.

Κι έτσι τα κατάφερε να επιβιβαστεί, αφήνοντας για πάντα την αδέχαστη Ιωνία.

Το πλοίο πέρασε από Ρουμανία, Αίγυπτο και κατέληξε στη Μασσαλία απένταρος. Έκανε διάφορες εργασίες κι ασχολήθηκε πάλι επιτυχώς με την εμπορία βιβλίων. Συμμετείχε με πολλούς άλλους Έλληνες στην αγορά ενός μεγάλου αριθμού αυτοκινήτων που είχε ο αμερικανικός στρατός στην Ευρώπη κατά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο που φυσικά ήταν αδύνατον να προωθηθούν πίσω στη Αμερική. Οι εταιρείες και οι πράκτορες των αυτοκινητοβιομηχανιών, φοβούμενοι ότι παίρνοντας οι Έλληνες στα χέρια τους τόσα οχήματα θα έχαναν κέρδη τα εργοστάσια, στα οποία θα εργάζονταν και οι άνεργοι απολυμένοι στρατιώτες τους, παρενέβησαν στους αρμόδιους και οι μεν αμερικανοί τα έκαψαν, οι δε μέτοχοι έχασαν ότι είχαν επενδύσει.

Από το 1926 ο Αρχόντης πουλούσε βιβλία -παλαιά και καινούργια- στα κάγκελα του *Τινάνειου κήπου* απέναντι από το *Ρολόι*, με ειδική άδεια από τον Τουρισμό και κατάλληλα σχεδιασμένο πάγκο σαν ντουλάπα. Πιο πέρα ήλθαν κι έκαναν το ίδιο επάγγελμα ο Στέλιος Πολυχρονίδης, Πόντιος, ο Γιώργος Μόφορης, Μα-

νιάτης, και για ένα διάστημα ο Μήτσος Αριστόπουλος από την Πόλη. Το 1928 νυμφεύθηκε κι έκανε τέσσερα παιδιά, τον Αθανάσιο, τη Χρυσάνθη, τον Κωνσταντίνο και τον Παύλο. Το 1938 μετακόμισαν τις βιβλιοθήκες τους στην αρχή της Σωτήρος Διός, όπου τότε έφτανε μέχρι την Ακτή Μιαούλη, δίπλα ακριβώς από τον Άγιο Σπυρίδωνα. Ο κήπος διαπλατύνθηκε και κατέλαβε μέρος του δρόμου που αργότερα πεζοδρομήθηκε επί δημαρχίας Σκυλίτση. Το 1950 περίπου οι τρεις παλαιοβιβλιοπώλες μεταφέρθηκαν στην οδό Φίλωνος, στο μαντρότοιχο του ΙΚΑ, πριν από τα παραγκάκια των αιτησιογράφων, απέναντι από τις μαρμαρίνες θυρίδες υποδοχής των γραμμάτων στο μέγαρο του Παλαιού Ταχυδρομείου. Με την ανέγερση του κτηρίου της Χριστιανικής Αγωγής και του Σωτήρος γύρω στα 1960, τα υπαίθρια βιβλιοπωλεία έφυγαν πάλι από τη θέση τους. Στη γωνία Φίλωνος και επί της Καραολή - Δημητρίου στάθηκε ο Γιάννης Κλωνάρης, παρακάτω ο Θανάσης Ζαφειρόπουλος - μέχρι το 1965 που πέρασε στην άλλη πλευρά, στον αριθμό 21 και λειτούργησε για πολλά ακόμη χρόνια το κατάστημά του - μετά ο Σ. Πολυχρονίδης και στη συνέχεια η κυρά Βάσω με τον Ηλία Καρτέρη. Ο Αρχόντης είχε πια αποσυρθεί και πέθανε υπέργηρος με πλήρη διαύγεια πνεύματος στις αρχές του 1972.

Στη γωνία επί της Φίλωνος ήταν ο Γ. Μόφορης με το γιο του Μιχάλη. Ο Κώστας Ζαφειρόπουλος, αδελφός του Θανάση, βρισκόταν στη μια πλευρά του περιπτέρου όπου κρέμονταν οι ζώνες για τα αντρικά παντελόνια, δεξιά της κεντρικής εισόδου του Παλαιού Ταχυδρομείου κι ύστερα μετέφερε το βιβλιοπωλείο του στο παραγκάκι του Βασίλη του Αιγυπτιώτη που έφυγε για την Αμερική και του το πούλησε. Με την κατάργηση όλων των αδειών των μικροπωλητών και υπόλοιπων βιοπαλαιστών επί Σκυλίτση, ο Κώστας άνοιξε το βιβλιοπωλείο του στο κατάστημα επί της Φίλωνος 35 (σήμερα Θεοδώρου), το οποίο και διατήρησε μέχρι το θάνατό του (σκοτώθηκε σε αυτοκινητικό δυστύχημα μαζί με τον αδελφό του Παύλο το Σεπτέμβρη του 1972).

*

Ο Θανάσης Ζαφειρόπουλος μαθήτευσε στο 7ο Δημοτικό Σχολείο Νέας Κοκκινιάς κι ακολούθως στο Γυμνάσιο Νίκαιας (έμεναν Ιουστινιανού 3). Από μικρό τον έπαιρνε ο πατέρας του στη δουλειά και του έδινε βιβλία τα οποία πουλούσε στα καφενεία, στις λέσχες, στα μαγαζιά, στους δρόμους της Κοκκινιάς και του Πειραιά, στο λιμάνι, στα ιστιοφόρα, δεχόμενος και παραγγελίες. Πριν τη στρατιωτική του θητεία, μαζί με την πώληση βιβλίων εργάστηκε για λίγο καιρό στο κατάστημα του Π. Β. Πραπόπουλου - τζάμια-κρύσταλλα-καθρέπτει (φέρνω στο μυαλό μου ακόμα αυτή την επιγραφή!), Φίλωνος 59, πάνω από τον Τινάνειο.

Από το μαγαζάκι του πέρασε σχεδόν όλος ο μαθητόκοσμος που αντάλλαζε και πουλούσε τα σχολικά του βιβλία, οι Πειραιώτες που παράγγελναν ή έψαχναν μόνοι τους παλιά περιοδικά, εγκυκλοπαίδειες και κάθε λογής δυσεύρετα έντυπα. Αν η διαίσθησή του έλεγε πως ο πελάτης ήταν χωρίς χρήματα του χάριζε το βιβλίο ή μείωνε την τιμή. Με τη συνεχή εντρύφησή του με τα βιβλία απέκτησε σημαντική μόρφωση και οξύνει πνεύματος, πράγμα που τον έκανε καλό συζητητή, αγαπητό και γνωστό μέτοχο της πνευματικής πειραιϊκής κοινωνίας. Υπήρξε τακτικός συνεργάτης της *Φωνής του Πειραιώς*, σύμβουλος εκπαίδευσης στον *Πειραιϊκό Σύνδεσμο*, από τα δρώντα μέλη του *Ζήνωνα*, από τα ιδρυτικά του *Ομίλου για τη Διάδοση της Ελληνικής γλώσσας*, (είχε λάβει μέρος στο Β' διεθνές συνέδριο στην Καβάλα και στο Γ' στην Ολυμπία), μέλος της *Φιλολογικής Στέγης Πειραιώς*, ενώ είχε δημοσιεύσει επί μια 25ετία στη *Φιλολογική Πρωτοχρονιά* ποιήματά του, τηρώντας αυστηρά ομοιοκαταληξία και μέτρο. Πολλά δε από τα κείμενά του είναι ανέκδοτα.

Ένα εγκεφαλικό επεισόδιο στα

Το παλαιοβιβλιοπωλείο του Θαν. Ζαφειρόπουλου με "κατεβασμένα" πλέον τα ρολα του.

2001 ήταν η αρχή του κλονισμού της υγείας του. Μεγάλο μέρος των βιβλίων του δωρήθηκε στο *Ιστορικό Αρχείο του Δήμου Πειραιά*. Πέθανε το Μάρτη του 2008 και μ' αυτόν τον καλό μας φίλο, χάθηκε άλλος ένας τύπος ανθρώπου που εξάσκησε στους δρόμους του Πειραιά κάποιο από τα ξεχασμένα επαγγέλματα που στις μέρες μας διαβάζουμε μόνο σε "παλαιές αναμνήσεις Πειραιώτου".

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ

ΥΓ: Στις 10.5.1997, Σάββατο, αφού τον βοήθησα να κλείσει-μάλλον να στριμώξει- τα βιβλία του πίσω από την πόρτα και το ρολό, πήγαμε και φάγαμε στο εστιατόριο *Ολύμπια* του Βέργου, στον Άγιο Κωνσταντίνο. Εκεί, στο ρυθμό ήρεμου διαλόγου, μου έδωσε τα περισσότερα από τα παραπάνω στοιχεία που δημοσίευσα στην *"ΠΕΙΡΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ"* (φύλλο 152, 22.5.1997, σελ.18).

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΠΕΡΙΣΚΟΠΙΟ

ΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΓΙΑ τη συμπλήρωση 100 ετών από τη γέννηση του αιμνήστου πρώτου μητροπολίτη Πειραιώς **Χρυσόστομου Ταβλαδωράκη** (1909-1977), η *Ιερά Μητρόπολη Πειραιώς* οργάνωσε "ευγνώμονα εκδήλωση" προς τιμή του σεμνού ιεράρχη, που υπήρξε, πράγματι, "πρότυπον ενθέου ζήλου, αγωνιστικότητος και τιμότητος, ακέραιας βιοτήs και αταλάντεύτου ήθους". Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε την Κυριακή 21

Ιουνίου. Προηγήθηκε όρθρος και πολυαρχιερατικό συλλειτουργό στον καθεδρικό ναό της Αγίας Τριάδος, ακολούθησε επιμνημόσυνη δέηση και τα αποκαλυπτήρια της προτομής του Χρυσόστομου μπροστά από τον ιερό ναό και η σεμνή αυτή εκδήλωση έκλεισε με επιμνημόσυνη ομιλία του Δ. η μ. Φ. ρ ο ύ σ η στο Πνευματικό Κέντρο του καθεδρικού ναού.

ΕΚΘΕΣΗ ΧΑΡΑΚΤΙΚΗΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ γεγονός για την πόλη μας αποτέλεσε η έκθεση με θέμα "Εντυπώσεις επί χάρτου - Η πορεία της Ελληνικής Χαρακτικής από τις αρχές του εικοστού αιώνα έως σήμερα", που οργανώθηκε από 6 έως 28 Ιουνίου 2009, στο πλαίσιο του 1ου φεστιβάλ Χαρακτικής Αθηνών, με την επιμέλεια του κ.κ. Εμμανουήλ Μαυρομαμάτη και Νίκου Δεσεκόπουλου, στις αίθουσες της Δημοτικής Πινακοθήκης Πειραιά.

- ΣΤΗΝ έκθεση αυτή ο επισκέπτης είχε τη δυνατότητα να παρακολουθήσει την πορεία και την εξέλιξη της ελληνικής χαρακτικής από τις αρχές του εικοστού αιώνα ως τις ημέρες μας, με έργα τόσο παλαιών διακεκριμένων χαρακτών (Δημ. Γαλάνη, Λυκ. Κογεβίνα, Γιάννη Κεφαλληνού, Σπ. Βασιλείου, Ν. Χατζηκυριάκου - Γκίκα κ.α.), όσο και πολλών από τους νεότερους καλλιτέχνες που συνεχίζουν επάξια την ωραία παράδοση στον χώρο αυτό.

- ΕΙΝΑΙ άξια επαίνων η Δημοτική Πινακοθήκη και ιδιαίτερα ο δραστήριος διευθυντής της κ. Γιάννης Ρούσσο, που οργανώνουν τέτοιες ποιοτικά αξιόλογες εκθέσεις, οι οποίες αναβαθμίζουν την καλλιτεχνική ζωή της πόλης μας.

ΣΤΗ ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΑ "ΟΙ ΜΟΥΣΕΣ ΤΑΞΙΔΕΥΟΥΝ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ"

ΤΡΙΑΝΤΑ εννέα συνολικά εκδηλώσεις και - συγκεκριμένα - συναυλίες με κορυφαία σχήματα και καλλιτέχνες, θεατρικές παραστάσεις με έργα που εκτείνονται σε

όλο το φάσμα της σκηνικής δημιουργίας, ακούσματα υψηλής αισθητικής από την *Ορχήστρα Σαξοφώνων* και μια πληθώρα ακόμα σημαντικών εκδηλώσεων για όλες τις προτιμήσεις και ηλικίες, περιλαμβάνει το φετινό πολυπρισματικό πολιτιστικό πρόγραμμα της Νομαρχίας Πειραιά, με τίτλο "Στη Νομαρχία Πειραιά οι Μούσες ταξιδεύουν καλοκαίρι".

- Οι εκδηλώσεις θα πραγματοποιηθούν στους γύρω δήμους (Νίκαια, Κορυ-

Οδυσσέας Αννισάκης: «Μουράγιο II» (μαλακό βερνίκι, τονική οξυγραφία, χαλκογραφία)

δαλλό, Ρέντη, Δραπετσώνα, Πέραμα), στα νησιά του Αργοσαρωνικού, τα Μέθαινα, τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα από 4 Ιουλίου έως 29 Σεπτεμβρίου 2009.

Η ΕΚΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ 2009

ΜΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ πραγματοποιήθηκε και εφέτος (12-28 Ιουνίου) η *Ετήσια Έκθεση Βιβλίου*, που οργανώνει κάθε χρόνο ο Σύλλογος Βιβλιοπωλών και Εκδοτών Πειραιώς. Κατά την ημέρα έναρξης της λειτουργίας της Έκθεσης (12.6.09) δόθηκε συναυλία με τον Κωνσταντίνο Μάτσικα και θέμα "Στου Καβαδία τ' ανοιχτά", με τη συνεργασία της Νομαρχίας Πειραιά.

- ΟΠΩΣ παρατηρήθηκε ο αριθμός επισκεπτών στην Έκθεση ήταν μεγάλος, αλλά η αγοραστική κίνηση αισθητά περιορισμένη, συγκριτικά προς τις προηγούμενες χρονιές, προφανώς εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, η οποία επηρέασε και την εμπορική διακίνηση του βιβλίου.

ΜΙΑ ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ "ΒΕΑΚΕΙΟ"

Ο "ΣΥΜΜΟΓΟΣ Φίλων Μουσικής Πειραιά" και το "ΩΔΕΙΟ ΤΕΡΨΙΘΕΑΣ" παρουσίασαν στις 27 Ιουνίου στο "Βεάκειο" Θερινό Δημοτικό Θέατρο, υπό την αιγίδα του υπουργείου Πολιτισμού, μια θαυμάσια μουσικοθεατρική παράσταση με τον τίτλο "Όταν πέφτουν οι μάσκες...". Ήταν μια εκδήλωση "σπονδυλωτή", με μουσική - τραγούδια κυρίως από γνωστά ξένα musicals, ελληνικές επιθεωρήσεις και θεατρικές παραστάσεις -, χορό και θεατρικά "δρώμενα" - σε μια εκπληκτική ερμηνεία από τους νέους καλλιτέχνες που συμμετείχαν, υπό τη σκηνοθετική καθοδήγηση του Μάνο Χατζηγεωργίου, με εξαιρετες φωνές, καθώς και με την Ορχήστρα και τη Χορωδία του "ΩΔΕΙΟΥ ΤΕΡΨΙΘΕΑΣ", υπό τη διεύθυνση της Γεωργίας Χατζημανωλάκη - Τσαγκάρη, σε πρωταγωνιστικό ρόλο. Καιρό είχε να χαρεί ο Πειραιάς παράσταση τέτοιου επιπέδου. Και χωρίς καμιά "δόση" υπερβολής η παράσταση αυτή δεν είναι από εκείνες που λησμονούνται εύκολα.

- ΚΑΙ μία παρατήρηση: Ας προσέξουν οι αρμόδιοι τις αξιόλογες νέες καλλιτεχνικές δυνάμεις που διαθέτει η πόλη μας. Κι αν τις ενισχύσουν, ώστε να μπορέσουν μια μέρα να σηκώσουν στους ώμους τους το βάρος της τοπικής καλλιτεχνικής ζωής, που πρέπει επιτέλους να γίνει α υ τ ό - φ ω τ η και α υ τ ο δ ύ ν α μ η .

ΕΚΘΕΣΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗΣ ΚΑΤΙΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΗΝ αίθουσα εκθέσεων της Βιβλιοθήκης "Καίτη Λασκαρίδη", στο Πασαλιμάνι, οργανώθηκε από 6 Μαΐου έως 6 Ιουνίου 2009 έκθεση κεραμικής και φωτογραφίας της γνωστής στον χώρο αυτό καλλιτέχνιδας Κάτιας Μητροπούλου. Στα εγκαίνια της έκθεσης για το έργο της Κάτιας Μητροπούλου μίλησε η ιστορικός της τέχνης και επιμελήτρια της *Εθνικής Πινακοθήκης* κ. Μαριλένα Κασσιμάτη.

- Η εκδήλωση των εγκαίνιων πλαισιώθηκε και με ένα "αφιέρωμα" στην αξέχαστη συγγραφέα Κωστούλα Μητροπούλου, με ομιλίες των κ.κ. Νίκου Δανίκα, μουσικού, Γιούλης Πεζοπούλου, φιλόλογου - Δρος Θεατρολογίας και Ρίτσας Φράγκου-Κικιλία, καθηγήτριας της Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, καθώς και τραγουδι από τη Μαρία Σολτάτου, με τον Νεοκλή Νεοφυτίδη στο πιάνο.